

- Araştırma Makalesi -

**MAKİNE ÖĞRENMESİ YOLUYLA SENDİKAL HAKLARLA
İLGİLİ OLARAK ANAYASA MAHKEMESİNE YAPILAN
BİREYSEL BAŞVURULARIN ANALİZİ****

(AN ANALYSIS OF INDIVIDUAL APPLICATIONS TO THE CONSTITUTIONAL
COURT REGARDING TRADE UNION RIGHTS BY MACHINE LEARNING
TECHNIQUES)

Engin Yıldırım**
Şuayyip Çalış***
Mehmet Fatih Sert****

ÖZ

Bu çalışma bir yapay zekâ tekniği olan makine öğrenmesi yoluyla Anayasa Mahkemesinin (AYM) sendikal haklarla ilgili bireysel başvuru kararlarının ihlalle sonuçlanıp sonuçlanmadığını öngörmeyi amaçlamaktadır. Konunun hukuki yönünün ve arka planının ortaya konulabilmesi için AYM'nin sendikal haklarla ilgili içtihadı genel olarak değerlendirilmiştir.

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Bu makale 23.08.2021 tarihinde Yayınımıza ulaşmış olup, 06.10.2021 tarihinde birinci hakem; 15.11.2021 tarihinde ikinci hakem onayından geçmiştir.

** Prof. Dr., Anayasa Mahkemesi, enginyildirim9802@gmail.com, ORCID: 000-0001-5342-1982

*** Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İnsan Kaynakları Yönetimi Bölümü, scalis@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3059-3647

**** Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, mehmetfatih.sert@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6356-9240

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmişlerdir.

Katkı Payı Oranı: Eşittir.

Bu makaleye atf için; Yıldırım, Engin, Çalış, Şuayyip, Sert, Mehmet Fatih “Makine Öğrenmesi Yoluyla Sendikal Haklarla İlgili Olarak Anayasa Mahkemesine Yapılan Bireysel Başvuruların Analizi”, Anayasa Hukuku Dergisi, Cilt No.: 10, Sayı No.: 20, 2021, s. 459-488.

rilmiştir. Daha sonra yapılan analizde bireysel başvuruların konu ve gerekçe kısımları veri olarak kullanılarak yüksek doğru tahmin oranlarına (ortalama %90) ulaşılmıştır. Bu bize iyi yapılandırılmış ve standartlaştırılmış mahkeme kararlarından üretilen göreceli küçük bir veri setiyle bile temel bir makine öğrenmesi tekniği kullanarak isabet yüzdesi yüksek öngörülerde bulunmanın mümkün olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Anayasa Mahkemesi, Bireysel Başvuru, Sendikal Haklar, Makine Öğrenmesi, Yapay Zekâ

ABSTRACT

This article aims to predict whether an individual application regarding the Turkish Constitutional Court's (TCC) trade union cases results in a "violation" or a "non-violation" decision by using machine learning, an artificial intelligence (AI) technique. It gives an outline of the Court's trade union case law in order to provide legal background and context for the research. We have predicted the court's decisions on these cases with the high success rates (average accuracy of 90%) by using the subject of texts of the cases as data. The article has shown that a basic machine learning technique can be successful in realizing accurate predictions even with relatively small data sets derived from well-structured court rulings.

Keywords: *Constitutional Court, Individual Application, Trade Union Rights, Machine Learning, Artificial Intelligence*

Giriş

Makinelerin verilerden öğrenmesi, insanlar gibi o verilerden çıkarımlarda bulunması, düşünmesi ve o alanla ilgili bilgi sahibi olan insanlar gibi tepki göstermesi anlamına gelen¹ yapay zekânın hukuk dünyasında yol açtığı değişiklikleri hukuki ve etik bağlamda olumlu ve olum-

¹ W. Wang and K. Siau, 'Artificial Intelligence, Machine Learning, Automation, Robotics, Future of Work and Future of Humanity: A Review and Research Agenda' (2019) 30(1) Journal of Database Management 61, 61

suz yönleriyle inceleyen ve eleştiren geniş bir yazın ortaya çıkmıştır.² Yapay zekâ uygulamalarının hukuki süreçlerin hızlanmasına ve etkin bir yargı sisteminin kurulmasına katkıları olabileceği gibi bunların yargıda kullanılmasının çeşitli hukuki ve etik sorunlara yol açması da muhtemeldir. Burada gündeme gelebilecek en önemli sorunlardan biri adil yargılanma hakkı yönünden bazı temel hukuk ilkelerinin ve usulü gerekliliklerin yapay zekâ uygulamaları bağlamında etkili bir şekilde nasıl sağlanacağıdır.³ Bununla birlikte yapay zekânın hukuk âleminde etkilerini artırması yüksek bir olasılıktır. Bu çerçevede yargısal karar alma süreçlerinin yapay zekâ temelli teknikler kullanılarak analizi hukuk analitiği (*legal analytics*) veya hesaplamalı hukuk (*computational law*) olarak adlandırılan yeni bir akademik alanın doğmasına yol açmıştır.⁴ Bu teknikler temelde bilgisayarların matematiksel ve istatistiksel tabanlı algoritmalar yardımıyla veriden çıkarımlar yapmasına imkân veren yöntemleri içermektedir. Makine Öğrenmesi (*Machine Learning-ML*) ve Derin Öğrenme (*Deep Learning-DL*) adı verilen teknikler hukuk metinlerinin ve yargı kararlarının semantiğinden⁵ hareketle yargısal karar çıktılarının değerlendirilmesinde ve öngörülmesinde olarak kullanılmaya başlanmıştır.⁶

Bu teknikler kullanılarak mahkeme kararlarıyla ilgili olarak çeşitli öngörülerde bulunulmuştur. Bu alanda yapılan ilk çalışmalardan birinde daha önce verilmiş 600'den fazla karara dayanan istatistiksel bir model

² Aziz Z. Huq, 'Artificial Intelligence and the Rule of Law' M. A. Livermore ve D. N. Rockmore (der.) Routledge Handbook on the Rule of Law (University of Chicago Public Law Working Paper No. 764 2021) <<https://ssrn.com/abstract=3794777>> Erişim 14 Temmuz 2021; Daniel L Chen, 'Machine Learning and the Rule of Law, Law As Data (The Santa Fe Institute Press 2019) 433

³ G. Erdoğan, 'Yapay Zekâ ve Hukukuna Genel Bir Bakış' (2021) 66 Adalet Dergisi <https://adaletdergisi.adalet.gov.tr/arsiv/adaletdergisi/2021/66.sayi/sayi-66/117_ad-66-2021-sayi-66.pdf> Erişim Tarihi 17 Temmuz 2021

⁴ J. Frankenreiter and MA Livermore, 'Computational Methods in Legal Analysis' (2020) 16 Annual Review of Law and Social Science, Virginia Public Law and Legal Theory Research Paper No. 2020-44, and Virginia Law and Economics Research Paper No. 2020-09 <https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=43568558> Erişim Tarihi 14 Temmuz 2021

⁵ Semantik "anlambilim" olarak Türkçeleştirilmiştir. Semantik, dilsel birimlerin anlamını inceleyen dilbilgisi alanıdır ve konumuz bağlamında yapay zekânın bir metni anlayabilecek şekilde algoritmalar kullanmasını ifade etmektedir.

⁶ H. Surden, 'Machine Learning and Law' (2014) 89(1) Washington Law Review 87

kullanan araştırmacılar Amerikan Yüksek Mahkemesinin 2002 döneminde verdiği kararlarda yargıçların oylarını %75 doğru tahmin ederken, hukukçuların isabetli tahmin oranı %59'da kalmıştır.⁷ Daha yakın tarihli bir araştırmada da Amerikan Yüksek Mahkemesinin 28.000 kararının incelenmesine dayalı bir modelde kararların sonucu ve yargıçların oyları %70 oranında isabetle öngörülmüştür.⁸ Başka ülkelerde de yapılan çalışmalarda benzer sonuçlar bulunmuştur. Örneğin, Birleşik Krallık yüksek mahkeme kararlarıyla ilgili olarak %69 doğru tahminde bulunulurken⁹ Hindistan'da gerçekleştirilen bir çalışmada da mahkeme kararlarının %78'i doğru öngörülmüştür.¹⁰ Fransız Yargıtay'ının 130 bin kararına dayalı olarak geliştirilen bir modelde de kararların %97'si doğru tahmin edilmiştir.¹¹ Çin Halk Cumhuriyeti Yüksek Halk Mahkemesinin önüne gelen boşanma davalarına onay verip, vermediğini inceleyen DL modeli 100.000 boşanma davasının sonucunu %82 oranında isabetle öngörmüştür.¹² Brezilya'da da iş mahkemelerinin kararlarında işçi ve işveren taraflarının başarı oranları %79 doğru tahmin edilmiştir.¹³

⁷ T. W. Ruger, P. T. Kim, A. D. Martin and K. M. Quinn, 'The Supreme Court Forecasting Project: Legal and Political Science Approaches to Predicting Supreme Court Decision-Making' (2004) 104(4) Columbia Law Review, 1150-1209

⁸ D. M Katz, M. J Bommarito II and J.Blackman, 'A General Approach for Predicting the Behavior of the Supreme Court of The United States' (2017) 12(4) PLoS One, <<https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0174698>> Erişim Tarihi 20 Haziran 2021

⁹ Benjamin Strickson ve Beatriz De La Iglesia, 'Legal Judgement Prediction for UK Courts' Proceedings of the 2020 The 3rd International Conference on Information Science and System, (Association for Computing Machinery 2020) 204

¹⁰ P. Bhilare, N. Parab, N. Soni and B. Thakur, 'Predicting Outcome of Judicial Cases and Analysis Using Machine Learning' (2019) 6(3) International Research Journal of Engineering and Technology 326

¹¹ O. M. Şulea, M. Zampieri, M. Vela and J. van Genabith, 'Predicting the Law Area and Decisions of French Supreme Court Cases' Proceedings of the International Conference Recent Advances in Natural Language Processing (INCOMA Ltd. 2017) 716

¹² S. Long, C. Tu, Z. Liu and M. Sun (2019) 'Automatic Judgment Prediction via Legal Reading Comprehension' M. Sun, X. Huang, H. Ji, Z. Liu and Y. Liu (der.) Chinese Computational Linguistics (Springer International Publishing 2019) 558-572

¹³ R. Barros, F. Lorenzi and L. K. Wives, 'Case Law Analysis with Machine Learning in Brazilian Court' M. Mouhoub, S. Sadaoui, O. Ait Mohamed and M. Ali (der.) Recent Trends and Future Technology in Applied Intelligence (Springer 2018) 857

Makine öğrenmesi ve derin öğrenme teknikleri içtihat değişikliği gibi mahkeme kararlarındaki önemli değişimleri tahmin etmede de kullanılmaktadır. Örneğin, Alman Anayasa Mahkemesinin Avrupa Birliği ile ilgili konularda verdiği kararlardaki içtihat değişiklikleri bu teknikler kullanılarak incelenmiştir.¹⁴ Ulusal mahkeme kararlarının yanı sıra, uluslararası mahkemelerin kararları hakkında da ML ve DL teknikleri kullanılarak tahminlerde bulunulmuştur. Bu çerçevede, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) 9 maddesiyle ilgili olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) yapılan başvuruların “ihlal” veya “ihlal olmadığı” şeklindeki tahminde %75 başarı sağlanmıştır.¹⁵ AİHM’le ilgili başka bir araştırmada da AİHS’nin 3., 6. ve 8. maddelerine yönelik 584 başvurunun sonucu %79 oranında doğru öngörülmüştür.¹⁶

Türkiye’de mahkeme kararlarının yapay zekâ temelli tekniklerle incelenmesi hususunda şu ana kadar bilebildiğimiz kadarıyla iki araştırma yapılmıştır. DL tekniklerinin kullanıldığı bir araştırmada Anayasa Mahkemesinin (AYM) genel ahlak ve ifade özgürlüğü konularında bireysel başvurular sonucunda verdiği kararlarda %90 oranında isabetli öngörülerde bulunulmuştur.¹⁷ AYM ve Yargıtay kararlarını inceleyerek tahminde bulunmayı amaçlayan başka bir çalışmada değişik ML teknikleri kullanılarak bu mahkeme kararları yüksek bir oranda doğru tahmin edilmiştir. Örneğin, AYM’nin bireysel başvurularda verdiği 6.485 karar incelenerek %91.8 oranında doğru tahminde bulunulmuştur.¹⁸ Burada kararların değerlendirme ve hüküm kısımları devre dışı bırakılarak, başvurunun konusu, özeti ve olay ve olgular algoritmaya öğretilmiştir.

¹⁴ A. Dyevre, ‘The Promise and Pitfall of Automated Text-Scaling Techniques for the Analysis of Jurisprudential Change’ (2021) 29(2) Artificial Intelligence and Law 213-238

¹⁵ M. Medvedeva, M. Vols and M. Wieling, ‘Using Machine Learning to Predict Decisions of the European Court of Human Rights’ (2019) 28(2) Artificial Intelligence and Law 237

¹⁶ N. Aletras, D. Tsarapatsanis, D. Preotiuc-Pietro ve V. Lampos, ‘Predicting Judicial Decisions of the European Court of Human Rights: A Natural Language Processing Perspective’ (2016) 93(2) Peer J. Computer Science

¹⁷ Mehmet F. Sert, E. Yıldırım and İ. Haşlak, ‘Using Artificial Intelligence to Predict Decisions of the Turkish Constitutional Court’ (2021) Social Science Computer Review 1-20

¹⁸ E. Mumcuoğlu, Ceyhan E Öztürk, Haldun M. Ozaktas and A. Koç, ‘Natural Language Processing in Law: Prediction of Outcomes in the Higher Courts of Turkey’ (2021) 58(5) Information Processing & Management 13

Mevcut çalışma sendikal hakların ihlali iddiasıyla AYM'ye yapılan bireysel başvurulardan hareketle Mahkemenin bu haklarla ilgili başvurularının ihlalle sonuçlanıp sonuçlanmadığını makine öğrenmesi tekniğini kullanarak öngörmeyi amaçlamaktadır. Burada değişik hak grupları arasından sendikal hakları inceleme alanı olarak seçmemizin en önemli nedeni bölüm ve genel kurul düzeyinde verilen karar sayısının görece az olmasıdır. Makine öğrenmesi esas olarak çok sayıda veri içeren konularda başarılı bir şekilde uygulanabilirken bu incelemede hukuk alanında az sayıda veri olan durumlarda bile bu tekniğin başarılı bir şekilde kararları tahmin etmede kullanılabileceğini göstermeye çalışacağız. Fazla sayıda olmayan sendikal haklarla ilgili bireysel başvuru kararlarının makine öğrenmesi yoluyla analizi çok daha fazla sayıda karar içeren bireysel başvuru kapsamındaki diğer anayasal haklarla da ilgili olarak (örneğin adil yargılanma hakkı) yapay zekâya dayalı yöntemler yoluyla çalışmalar yapılmasına katkı sağlayacaktır.

Araştırma AYM sendikal haklar içtihadının genel bir değerlendirmesini içermekle beraber odak noktasını makine öğrenmesinin bireysel başvuru sendikal haklar kararlarının öngörülmesinde kullanılması oluşturmaktadır. Burada amaç AYM'nin sendikal haklarla ilgili yaklaşımının hukuki bir çözümlenmesinden ziyade makine öğrenmesinin belli bir hak grubuna uygulanabilirliğini göstermektir. Vurgulanması gereken önemli bir nokta da makine öğrenmesi tekniklerinin nedensellik çıkarımları yapmaya uygun olmayıp, herhangi bir gözlemin en olası sonucunu öngörmede etkili oldukları hususudur.¹⁹ Dolayısıyla araştırma sendikal haklarla ilgili bireysel başvuruların ihlalle sonuçlanıp, sonuçlanmamasının nedenlerini değil, gerçekleşmesi en olası sonucun ne olabileceğini belli bir oran üzerinden öngörmeyi hedeflemektedir.

Bu bağlamda, çalışmada ilk olarak sendikal haklarla ilgili Anayasa Mahkemesinin kararları hakkında genel bir bilgi verilecektir. Bunu takiben, araştırmanın yöntemi hakkında bilgi verilecektir. Son olarak da analiz sonucu elde edilen bulgular ortaya konularak, değerlendirilecektir.

¹⁹M. Dumas and J. Frankenreiter, 'Text As Observational Data' Michael A. Livermore and Daniel N. Rockmore (der.) *Law as Data: Computation, Text, and the Future of Legal Analysis* (The Santa Fe Institute Press 2020) 62-63

Anayasa Mahkemesi ve Sendikal Haklar

Türkiye’de ve genel olarak dünyada sendikal hareketin çeşitli iktisadi, siyasi ve toplumsal nedenlerden ötürü güç kaybetmesi çalışanların haklarını korumak ve geliştirmek için örgütlenmesini ve toplu eylemlerde bulunmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum tüm dünyada genel olarak çalışanların ve sendikaların hak aramada hukuk yolunu kullanmalarının artmasına neden olmaktadır. Nitekim yapılan bir çalışmada sendikalaşmanın ve toplu eylemlerin azalmasının, Türkiye’de de “...bir hak arama yolu olarak hukuk mücadelesi vermenin işçiler arasında giderek popülerleştiği” ortaya konulmuştur.²⁰ Adalet Bakanlığı istatistikleri de bunu doğrulamaktadır. Çalışma hayatıyla ilgili uyuşmazlıklara bakan iş mahkemelerinde 2013’de 406.986 olan dosya sayısı 2020’de 567.187’ye çıkmış ve bu davaların büyük bir kısmı işçiler tarafından açılmıştır.²¹ Arabulucuya başvurmanın iş davası açmadan önce zorunlu olduğunu da göz önüne alırsak aslında uyuşmazlık bağlamında dava sayılarının daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür.²² Aynı şekilde kamu görevlilerinin idare mahkemelerinde çalışma şartları ve örgütlenme haklarıyla ilgili açtıkları davaları da düşünürsek çalışma hayatındaki uyuşmazlıkları konu alan dava sayısının çok daha fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Sendika hakkı, bireysel ve toplu bir nitelik taşımakta ve toplu sözleşme ve grev haklarıyla da iç içe bulunmaktadır. Bu üç hak birbirine bağlı olup, biri olmadığı takdirde diğerinin önemi ve işlevi zayıflamaktadır. Anayasanın 51. maddesinde sendika hakkı pozitif ve negatif boyutlarıyla tanınırken toplu iş sözleşmesi ve toplu pazarlık hakkı ile grev hakkı da Anayasanın 53. ve 54. maddelerinde güvenceye bağlanmıştır. Sınırsız ve mutlak bir hak olmayan sendika hakkının milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabileceği ilgili maddede hüküm altına alınmıştır.

Anayasa Mahkemesi gerek norm denetimi gerekse de bireysel başvuru yoluyla önüne gelen sendikal haklarla ilgili davalarda sendika hakkını, örgütlenme özgürlüğünün bir parçası olarak kabul etmektedir. Mahkeme, sendikal haklarla ilgili norm denetimi kararlarında sendikaları

²⁰ A. Birelma, ‘Ekmek ve Haysiyet Mücadelesi: Günümüz Türkiye’sinde Üç İşçi Hareketinin Etnografisi’ (İletişim 2014) 75-76

²¹ Adalet Bakanlığı ‘Adli İstatistikler 2020’ (Adalet Bakanlığı 2021) 189

²² Bu noktaya dikkat çeken Hakem’e teşekkür ederiz

“üyelerinin hak ve menfaatlerini korumayı amaçlayan örgütlü yapılar” olarak nitelendirmiş²³ ve sendikalaşmanın “sosyal adaletin tesisine hizmet eden önemli bir demokratik araç olduğu” tespitinde bulunmuştur.²⁴ Bununla beraber, AYM sendikal haklara sınırlamalar getirilmesinin demokratik toplum düzeni gerekleriyle çelişmediğini de kabul etmektedir. Örneğin, cenaze işlerinde ve mezarlıklarda, doğal gaz, petrol üretimi, tasfiyesi ve dağıtımı ile nafta veya doğalgazdan başlayan petrokimya işlerinde ve Millî Savunma Bakanlığı ile Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığınca doğrudan işletilen işyerlerinde grevin (ve lokavtın) yasaklanmasını oyçokluğuyla Anayasa’ya aykırı görmüştür.²⁵ Buna karşılık aynı kararda AYM bankacılık ve şehir içi toplu taşıma hizmetlerinde grev yasağının ise Anayasa’ya aykırı olduğuna oyçokluğuyla hükmetmiştir. Mahkeme, temel kamu hizmeti olarak nitelendirdiği faaliyetlerde grevin yasaklanmasında anayasal bir sorun görmezken, temel kamu hizmeti kapsamında değerlendirmedeği alanlarda ise bu yasaklamanın kamu yararı ile bireylerin hak ve özgürlükleri arasında adil bir denge oluşturmadığını, bunun da Anayasa’nın 13. maddesinde vücut bulan ölçülülük ilkesine aykırı olduğuna karar vermiştir.²⁶

AYM’nin sendika hakkını genişleten kararlarına örnek olarak, Milli Savunma Bakanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetleri kadrolarında görev yapan sivil personel²⁷ ile Emniyet teşkilatında emniyet hizmetleri sınıfı dışındaki hizmet sınıflarında çalışanların sendika kurmasını yasaklayan düzenlemeleri Anayasaya aykırı bularak iptal etmesini gösterebiliriz.²⁸ Mahkeme, her iki kararda ilgili hizmet sınıflarında görev yapan çalışanların sendikalaşmasının çalışma disiplini üzerinde yaratacağı etkilerin telafisi güç ve imkânsız zararların oluşmasına yol açmayacağına altını çizerek askeri kurumlarda ve Emniyet Genel Müdürlüğü kapsamında çalışan sivil personelin sendika kurma hakkından yoksun bırakılmasının, demokratik toplum düzeni açısından meşru ve ölçülü bir müdahale ol-

²³ Anayasa Mahkemesi, 2014/161, 22/10/2014

²⁴ Anayasa Mahkemesi, 2015/84, 30/9/2015

²⁵ Anayasa Mahkemesi, 2014/161, 22/10/2014

²⁶ Anayasa Mahkemesi, 2014/161, 22/10/2014

²⁷ Anayasa Mahkemesi, 2013/57, 10/04/2013

²⁸ Anayasa Mahkemesi, 2014/18, 29/1/2014.

madığını ve bu nedenle de Anayasa'nın 13. ve 51. maddelerine aykırılık taşıdığı sonucuna ulaşmıştır.²⁹

Diğer taraftan Yüksek Mahkeme, emniyet hizmetleri sınıfında sendikalaşmayı yasaklayan düzenlemeyi ise oyçokluğuyla Anayasaya uygun bulmuştur.³⁰ Burada AYM, AİHM içtihadından farklı bir tutum benimseyerek polislerin sendikalaşma hakkını tanımaktan kaçınmıştır.³¹ Benzer şekilde, AYM, 6362 sayılı Kanun uyarınca kurulan ve faaliyet gösteren borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri, merkezi takas kuruluşları, merkezî saklama kuruluşları ile Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. tarafından yürütülen hizmetlerde grev ve lokavt yapılamayacağı öngören kuralı da oyçokluğuyla Anayasaya uygun bulmuştur.³²

Türkiye'de sendikal hakların Anayasal düzeyde korunmasında 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle kabul edilen Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun 23 Eylül 2012 tarihinden itibaren açılmasıyla yeni bir dönem başlamıştır. Anayasanın, Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerini düzenleyen 148. maddesinde herkesin, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden, AİHS kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabileceği düzenlemesi yer almaktadır. Bireysel başvuru sübjektif yönüyle başvurucu açısından sonuç doğururken, objektif yönüyle de benzer hak ihlallerinin tekrarlanmaması için yasama, yürütme ve yargı erklerinin alması gereken yapısal tedbirlere işaret etmektedir.

Bireysel başvuru yolu sendikal hakların insan haklarının önemli bir parçası olduğunu somut olay ve olgulardan hareketle ortaya koyma imkânı sunmaktadır. Anayasa Mahkemesine sendika hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan bireysel başvurular bu hakkın değişik boyutlarını içermektedir. Bunlar arasında çeşitli sendikal faaliyetlere katılma ve işe gitmeme çağrısı üzerine işe gelmeme nedeniyle verilen disiplin cezalarına karşı yapılan başvurular, sendikal tazminat taleplerinin kabul edilmemesi ve sendika üyeliği nedeniyle ayrımcılığa uğranıldığı şikâyetleri, grev ertelemeleri ve yetkili sendikanın tespitiyle ilgili uyuşmazlıkları

²⁹ Anayasa Mahkemesi, 2014/18, 29/1/2014; Anayasa Mahkemesi, 2013/57, 10/04/2013

³⁰ Anayasa Mahkemesi, 2014/18, 29/1/2014

³¹ AİHM kararına örnek olarak bkz. Slovak Cumhuriyeti Polis Sendikası ve Diğerleri/Slovakya, B. No: 11828/08, 25/9/2012

³² Anayasa Mahkemesi, 2013/133, 14/11/2013

sayabiliriz. AYM kararlarında Anayasanın ilgili hükümlerinin yanı sıra AIHS'nin 11. maddesi ve AIHM içtihadını, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmelerini ve taraf olduğumuz diğer uluslararası sözleşmeleri göz önüne almaktadır.

Mahkeme sendikal haklarla ilgili bireysel başvurularda öncelikle sendika hakkının örgütlenme özgürlüğünün önemli bir parçası olduğunu vurgulayarak AIHM içtihadına uygun bir şekilde sendika hakkını bağımsız bir haktan ziyade örgütlenme özgürlüğünün bir şekli olarak görmektedir.³³ AYM sendika hakkının “çalışanların bireysel ve ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenebilme serbestisini” gerektirdiğinden dolayı bunu “bağımsız bir hak değil örgütlenme özgürlüğünün bir şekli veya özel bir yönü” olarak kabul etmektedir.³⁴ AIHM'e göre de sendika hakkı “çalışanların, bireysel ve ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenebilme serbestisini gerektirmekte ve bu niteliğiyle bağımsız bir hak değil, örgütlenme özgürlüğünün bir şekli veya özel bir yönü olarak görülmektedir.”³⁵ AYM'ye göre sendikalar, “istihdam alanında kendi üyelerinin menfaatlerinin korunmasını amaçlayan örgütler olarak bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kolektif oluşumlar meydana getirerek bir araya gelebilme özgürlüğü olan örgütlenme özgürlüğünün önemli bir parçası olarak” kabul edilmektedir.³⁶ Bir başka kararında da AYM sendikaları “çalışanların mali ve sosyal haklarını korumak ve geliştirmek için meydana getirilen” kuruluşlar olarak tanımlamıştır.³⁷ Mahkeme, sendika hakkının kapsamı olarak da sendikaların “iş uyuşmazlığı çıkarması, toplu görüşme ve toplu sözleşme yapması, grev ve lokavt kararı vermesi ve uygulaması”³⁸ nı saymıştır.

Bireysel başvuru kapsamındaki tüm diğer hak ihlali iddialarının değerlendirilmesinde olduğu gibi sendika hakkının ihlal edilip edilmediğinin incelenmesinde AYM ilk olarak hakka yönelik bir müdahale olup

³³ Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31, Yücel Yaşar, B. No: 2013/7199, 25/3/2015, § 36 Abidin Aydın Tüfekçi, B. No: 2013/1315, 15/4/2015, § 30

³⁴ Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13531, 15/12/2020, § 32

³⁵ Belçika Ulusal Polis Sendikası/Belçika, B. No: 4464/70, 27/10/1975, § 38

³⁶ Tayfun Cengiz B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31

³⁷ Hüseyin Demirdizen, B. No: 2014/11286, 21/9/2016, § 45

³⁸ Abdulvahap Can ve diğerleri, B. No: 2014/3793, 8/11/2017, § 37

olmadığına bakmaktadır. Müdahale olduğunun tespit edilmesi halinde, bu müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının olup, olmadığı incelenmekte, bu aşamalarda da bir sorun yoksa Anayasa'nın 13. maddesindeki ölçütlere göre ihlal iddiası karara bağlanmaktadır. Meşru amacın belirlenmesinde Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrasında sayılan sınırlamalardan yararlanılmaktadır. Buna göre sendika hakkına yapılan bir müdahalenin meşru olabilmesi için bu müdahalenin belirtilen milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık, genel ahlak ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebebiyle ve kanunla yapılmış olması gerekir. AYM kararlarına göre ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile araç arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük incelemesinde ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmektedir.³⁹

AYM sendika hakkını bu hakka yönelik sadece kamu gücü tarafından yapılan müdahalelere karşı korumamakta bazı durumlarda özel hukuk kişilerince yapılan müdahalelere karşı da anayasal güvence sunmaktadır. Burada devletin hakka yönelik müdahalede bulunmama negatif yükümlülüğüne ek olarak üçüncü kişilerden kaynaklanabilecek müdahalelere karşı ilgiliye koruma şeklinde pozitif yükümlülüğü söz konusudur.⁴⁰ Mahkeme kararlarında devletin pozitif yükümlülüklerinin Anayasal temelleri olarak Anayasanın 5., 12. ve 14 maddelerine işaret etmektedir.⁴¹ AYM'ye göre sendika hakkının korunması pozitif yükümlülüğü devlete, "üçüncü kişilerin ve özellikle işverenin çalışanların sendikaya üye olma ve sendikal faaliyette bulunma haklarını kullanmayı engelleyici davranışlarından kaçınmasına yönelik ve sırf bu haklarından yararlandıkları gerekçesiyle yaptırma tabi tutulmalarını, ayrımcılığa maruz kalmalarını önleyici tedbirler alma ödevi yüklemektedir."⁴² Bu çerçevede üçüncü kişilerce sendika hakkına müdahale edilmesi durumunda müdahaleye karşı itirazların öne sürülebileceği ve müdahalenin sonuçlarının giderilmesi açısından gerçek ve etkili koruma temin edecek hukuksal mekanizmaların oluşturulması da devletin pozitif yükümlülükleri arasındadır. AYM göre bir kişinin herhangi bir sendikaya üye

³⁹ Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2015, § 54

⁴⁰ Anıl Pınar ve Ömer Bilge, B. No: 2014/15627, 5/10/2017, § 36

⁴¹ Mehmet Kurt, [GK] B. No: 2013/2552, 25.2.2016, § 49

⁴² Anıl Pınar ve Ömer Bilge, B. No: 2014/15627, 5/10/2017, § 37

olması veya mensubu bulunduğu sendikanın faaliyetlerine katılması sebebiyle yaptırıma maruz kalması, sendika hakkına müdahale oluşturmaktadır.

AYM, sendikaya üye olma hakkının kapsamına üye olma süreci içerisinde yürütülen faaliyetlere kişinin katılmasını da dâhil ederek “sendikaya üye olma güvencesi, bu faaliyetlere katılım nedeniyle yaptırım veya ayrımcılığa düşür olmayı dışlamaktadır” tespitinde bulunmuştur.⁴³ Mahkeme sendikal üyelik nedeniyle iş sözleşmelerinin feshedilmesine rağmen sendikal tazminat taleplerinin reddiyle ilgili başvurularda sendika hakkının ihlali yönünde kararlar vermiştir. Benzer iki başvuruda ilk derece mahkemelerinin “kapsamlı olduğu anlaşılan” değerlendirmeleri sonucunda başvuru sahiplerinin iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiği şeklindeki kararlarının Yargıtayca gerekçesiz olarak bozulması AYM tarafından “temyiz aşamasında yeterli bir yargısal inceleme”nin yapılmadığı şeklinde değerlendirilmiştir.⁴⁴ Mahkeme burada sendika hakkını korumada devletin usule ilişkin pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği sonucuna ulaşmıştır.

İşyerinde yetkili sendika olma talebiyle başvuru yapan ancak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının yetki tespitine karşı açtığı davanın makul sürede tamamlanamaması nedeniyle dava sürecinde işyerinde yetkili sendika olarak faaliyet gösteremediğini iddia eden sendika, bu nedenle sendika hakkının ihlal edildiğini ileri sürerek bireysel başvuruda bulunmuştur. AYM, Anayasa'nın 51. maddesinde düzenlenen sendika hakkının, hakkın etkin bir şekilde kullanılması bağlamında devlete birtakım pozitif yükümlülükler getirdiğine işaret ederek, bunun bu haklara ilişkin davalarda kamusal makamlarca verilecek kararların etkinliği ve yeterliliği, ilgili kararların mümkün olan en kısa sürede verilmesiyle yakından bağlantılı olduğunu vurgulamıştır.⁴⁵ Toplu İş Sözleşmesinin (TİS) sendikalar için üyelerinin hak ve çıkarlarını koruma ve geliştirme mücadelesinde en önemli araçlardan biri olduğunun altını çizen AYM, TİS ve sendikal faaliyet özgürlüğünü birbirlerine sıkı sıkıya bağlı iki

⁴³ Anıl Pınar ve Ömer Bilge, B. No: 2014/15627, 5/10/2017, § 35

⁴⁴ Anıl Pınar ve Ömer Bilge, B. No: 2014/15627, 5/10/2017, § 47; Arif Sami Cebeci ve Diğerleri, B. No: 2016/6350, 28/5/2019, § 39

⁴⁵ Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13531, 15/12/2020, § 33

kavram olduğunu belirtmiştir.⁴⁶ Mahkeme, devletin yetkili sendikanın tespiti hususunda ilgililerin lehine yada aleyhine de olsa hızlı şekilde bir karar vermesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁴⁷ Somut olayda başvuru sendika, 2007 yılında yetki tespiti talebinde bulunmuş ve yetki tespitine itiraz davası 2016 yılında sonuçlanmıştır. Bu nedenle dokuz yıl gibi uzun bir süre boyunca başvuruya konu işyerinde çalışan işçiler en önemli sendikal haklardan olan toplu iş sözleşmesi hakkını kullanamamıştır. Burada, AYM, önündeki meseleyi sendika hakkının kullanımının sağlanmasına yönelik hukuki bir uyuşmazlığın çözümlenmesi amacıyla açılan davanın sürüncemede bırakılmadan hızlı bir şekilde sonuçlandırılıp sonuçlandırılmadığı olarak tanımlamıştır. Bu türden bir yargılamanın sürüncemede bırakılması, telafisi imkânsız zararlara yol açabileceğinden tek başına devletin pozitif yükümlülüğünün ihlali anlamına gelebileceğine Mahkeme dikkat çekmektedir.⁴⁸

Grev ve toplu sözleşme hakları bireysel başvuru kapsamında tanınmamış olsa da AYM bu hakları AİHM içtihadını izleyerek örgütlenme özgürlüğünün bir parçası olan sendika hakkı içinde değerlendirmektedir.⁴⁹ Her iki hak da sendika üyelerinin çıkarlarının korunmasına hizmet eden en önemli araçlar olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede grev ertelemeleriyle ilgili bireysel başvurularda AYM'nin önüne gelmektedir. Grev hakkı anayasal bir hak olmasına rağmen yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'de 1984-2018 arasında 576 bin işçiyi kapsayan 38 grev millî güvenlik ve genel sağlık gerekçesiyle ertelenmiştir.⁵⁰ AYM grev ertelenmesinin anayasaya uygun olduğunu bir iptal davasında oy çoklu-

⁴⁶ Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13531, 15/12/2020, § 35; Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 35

⁴⁷ Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13531, 15/12/2020, § 39; Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 39

⁴⁸ Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13531, 15/12/2020, § 43; Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 43

⁴⁹ Kristal-İş Sendikası, B. No: 2014/12166, 2/7/2015, § 55

⁵⁰ A. Çelik, (2020) 'Grev Ertelemeleri ve ILO Sendika Özgürlüğü Komitesi Kararları', Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi, ILO 100. Yıl Kitabı: Çalışma Hakkı ve Çalışmanın Geleceği, (DİSK 2020) 168

ğuyla kabul etmiştir.⁵¹ Buna karşılık konuyla ilgili olarak sendikalar tarafından yapılan iki ayrı bireysel başvuruda Mahkeme ihlal sonucuna ulaşmıştır.⁵² Bu başvurulardan ilki olan *Kristal-İş Sendikası* başvurusunda sendikanın aldığı grev kararı Bakanlar Kurulunca milli güvenlik gerekçesiyle 60 gün süreyle ertelenmiştir. Erteleme süresi içinde yürütmenin durdurulması talebinin Danıştay tarafından karara bağlanmaması nedeniyle başvuru Sendika, toplu iş sözleşmesi yetkisinin düşmemesi için Yüksek Hakem Kuruluna başvurmuş ve Kurul, işyerleri için toplu iş sözleşmesini kesin olarak bağtılamıştır. Mahkemeye göre derece mahkemelerinin kararlarında grevin uygulandığı işyerlerindeki üretimin bir süre durmasının millî güvenliği nasıl ve ne şekilde bozduğunun açıkça ortaya konulması gerekmektedir.⁵³ AYM, *Birleşik Metal İşçileri Sendikası* kararında da grev erteleme kararının, anayasal bir hak olan grev ve toplu sözleşme hakkının kullanılması fiilen anlamsız hâle getirdiğini kabul etmiştir.⁵⁴

AYM’ye sendikal hak ihlali iddiasıyla yapılan bireysel başvuruların hiç de azımsanmayacak bir bölümü üyesi oldukları sendikanın eylem çağrısına uyarak eylemlere katılan kamu görevlilerine verilen çeşitli disiplin cezalarıyla ilgilidir. Mahkeme, sendikaların çeşitli nedenlerle aldıkları bir günlük işe gelmeme eylem kararlarını “uyarı grevi” olarak adlandırmalarına bakmaksızın bunun Anayasa’nın 54. maddesinde yer alan ve toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde “işçilerin sahip olduğu grev hakkı ile bir ilgisi olmayan, sendika üyesi kamu görevlilerinin toplumsal meselelerde seslerini duyurmayı hedefleyen bir sendikal faaliyet” olarak nitelendirmektedir.⁵⁵ Başka bir ifadeyle, toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında çıkan uyuşmazlıklar dışında farklı amaç ve şekillerde yapılan ve “kanuni grev” olarak kabul edilmeyen eylemler de sendika hakkı kapsamında korunmaktadır. Örneğin Mahkeme, bir başvuruda, başvuruçulara katıldıkları eylemden dolayı

⁵¹ Anayasa Mahkemesi, 2014/161, 22/10/2014

⁵²Kristal-İş Sendikası, B. No: 2014/12166, 2/7/2015; Birleşik Metal İşçileri Sendikası, B. No: 2015/14862, 9/5/2018

⁵³Kristal-İş Sendikası, B. No: 2014/12166, 2/7/2015, § 47; Birleşik Metal İşçileri Sendikası, B. No: 2015/14862, 9/5/2018, §§ 48-49, 78

⁵⁴Birleşik Metal İşçileri Sendikası, B. No: 2015/14862, 9/5/2018, § 54

⁵⁵Ertan Rüstem, B. No: 2013/8517, 6/1/2015, § 59; Yücel Yaşar, B. No: 2013/7199, 25/3/2015, § 61; İsmail Aslan ve Diğerleri, B. No: 2013/7197, 8/9/2015, § 65

“uyarma” gibi hafif bir disiplin cezası uygulanmasının “sendikaya üye kişileri, çıkarlarını savunmak amacıyla yapılan meşru grev veya eylem günlerine katılmaktan vazgeçirecek bir niteliğe sahip” olduğunu belirterek verilen cezasının “zorlayıcı toplumsal bir ihtiyaçtan” kaynaklanmaması nedeniyle “demokratik toplumda gerekli olmadığı” gerekçesiyle başvuruçuların Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.⁵⁶ AYM, eğitim sektöründe örgütlü bulunan bir sendikanın eğitimle ilgili bir kanun tasarısını protesto etmek amacıyla “uyarı grevi” adı altında yaptığı eylem çağrısına uyarak iki gün işi bırakan sendika üyelerine “uyarma” cezası verilmesiyle ilgili yapılan bireysel başvurularda sendika hakkının ihlal edildiği yönünde kararlar vermiştir.⁵⁷ Bu kararlarda AYM, sendika üyelerinin kendilerini ilgilendiren bir kanun taslağını protesto etmek için işi bırakmalarını sendika hakkı kapsamında meşru görmüştür.

AYM, kamu görevlilerinin bağlı oldukları sendikanın çağrısı üzerine işe gitmeme eylemlerinde eylemin amacının genel siyasi konularla ilgili olduğu durumlarda ise ihlal sonucuna gitmemektedir. Örneğin, DEAŞ (İŞİD) terör örgütünün Suriye’nin Kobani bölgesinde gerçekleştirdiği eylemleri protesto etmek amacıyla üyesi olduğu sendikanın bir günlük işi bırakma eylemine katılan öğretmen başvuruçuya “aylıktan kesme cezası” verilmesiyle ilgili bir başvuruda AYM ihlal olmadığına oybirliğiyle karar vermiştir. Bu önemli kararda Mahkeme hangi durumlarda örgütlenme özgürlüğünün sınırlanabileceğine dair AİHM kararlarından yararlanarak ölçütler geliştirmiştir. Mahkeme ilk olarak AİHM’in Sözleşmenin 11. maddesinde yer alan “*çıkartmalarını korumak için*” ifadesinin sendikanın yapacağı toplu eylem yoluyla sendika üyelerinin mesleki çıkarlarını savunma özgürlüğünü güvence altına aldığına işaret ederek başvuruçunun disiplin cezasına konu eyleminin “mesleki çıkarları koruma amacı güdüp gütmeyeceği, eylemin sendikaların çekirdek faaliyet alanı içinde olup olmadığı, üyelerinin çıkarlarını koruma amacı olmaksızın

⁵⁶Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 62; Ertan Rüstem, B. No: 2013/8517, 6/1/2015, § 64

⁵⁷Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18/9/2014. Bu somut olayla ilgili olarak toplam 27 bireysel başvuru yapılmış ve tümünde başvuruçuların sendika hakkının ihlal edildiği kararı verilmiştir. Örneğin bkz. Ebru Aslan, B. No: 2013/8464, 30/12/2014; Mehmet Çağdaş Serttaş, B. No: 2013/8516, 6/01/2015; Dilek Kaya Çakır, B. No: 2014/1949, 6/01/2015; Kanber Geçer, B. No: 2013/8757; Şükrü Taşyer, B. No: 2014/1947, 6/01/2015

salt bir siyasi amaç içerip içermediği” hususlarını dikkate alacağını ifade etmiştir.⁵⁸ Bu ilkelerden hareket eden AYM, sendikanın aldığı eylem kararında “siyasi bir tonun ağırlıkta olduğu, sendikanın söyleminin odak noktasında Hükûmete ve dış politikalarına dönük eleştirilerin bulunduğu”nu gözlemlemiştir.⁵⁹ Burada Mahkeme başvuruçunun işe gitmemesinin ekonomik ve mesleki çıkarları ile değil genel bir baskı grubunun bir parçası olmasıyla ilgili olduğunu vurgulayarak sendikal faaliyet kavramının odak noktasının çalışma hayatıyla ilgili olan faaliyetlerin olduğunu altını çizmiştir. Anayasada da sendikaların, üyelerinin çalışma ilişkilerinde ekonomik sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için kurulacağını belirtildiğine dikkat çeken AYM sendikaların toplu sözleşmesi imzalamak, toplu görüşmeler uyuşmazlıkla sonuçlandığında arabulucu, hakem veya yargı organlarına başvurmak, grev ve lokavt gibi toplu pazarlık faaliyetleri ile çalışma hayatına ilişkin ortak çıkarları korumak veya üyelerine hukuki yardımda bulunmak ya da onları temsilen dava açmak gibi yargılama alanındaki faaliyetlerinin doğrudan sendikaların amaçları doğrultusunda “çekirdek faaliyet alanında” yer aldığını kabul etmiştir.⁶⁰

Sendika üyesi olma ve sendikal faaliyetlere katılma nedeni iddiasıyla iş sözleşmesi feshedilmesi ile ilgili başvurularda bu iddianın soyut bir şekilde ileri sürülmesi ve buna ilişkin herhangi bir bilgi veya belgeyi sunmama durumlarında, örneğin iş akitlerinin feshedilmesine neden olduğunu düşündükleri sendikal faaliyetlerin neler olduğunu başvuruçuların gösteremediklerinde AYM açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle bu tür başvurular hakkında kabul edilemezlik kararı vermektedir.⁶¹

Yukarıda özetlemeye çalıştığımız kararlar ışığında AYM’nin son yıllarda anayasal düzlemde sendikal hakların korunmasına ve geliştirilmesine katkı yaptığını söyleyebiliriz. Buna göre sendikal hakların anayasal düzeyde korunmasında AYM’nin bireysel başvuru yoluyla önüne gelen davalarda verdiği kararlarda bu hakların kapsamını tespit etmesi ve çerçevesini çizmesi önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim AYM’nin

⁵⁸Ahmet Parmaksız, B. No: 2017/29263, 22/5/2019, § 55

⁵⁹Ahmet Parmaksız, B. No: 2017/29263, 22/5/2019, § 59

⁶⁰Ahmet Parmaksız, B. No: 2017/29263, 22/5/2019, § 60

⁶¹Sadık Kaya, B. No: 2018/25817, 20/4/2020, § 26; Abbas Akçay ve diğerleri, B. No:2015/2790, 23/5/2018, § 39

norm denetimi kapsamında sendikal haklarla ilgili verdiği kararları inceleyen bir çalışmada da “Türkiye’de sendikal haklar son dönemde Anayasa Mahkemesi’nin verdiği kararlarla gelişmiştir” sonucuna ulaşılmıştır.⁶² Norm denetimi ve bireysel başvuru kapsamında sendikal haklarla ilgili verilen kararların elbette eleştiriye açık, belki de geliştirilmesi gereken yönleri söz konusu olabilir, ancak çalışanların anayasal güvence altındaki sendikal haklarının hayata geçirilmesinde bireysel başvuru yolunun önemli bir işlev görmeye başladığı da yadsınamaz.

AYM’nin sendikal haklar içtihadına yer vererek teknik analizin hukuki arka planını ve bağlamını ortaya koymaya çalıştıktan sonra araştırmanın yöntem, analiz, bulgular ve sonuç kısmını çeşitlendirebiliriz.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamızda AYM’nin Genel Kurul ve Bölüm düzeyinde sendikal haklarla ilgili verdiği bireysel başvuru kararları veri setimizi oluşturmaktadır. Bu kapsamda sendika özgürlüğünün hem bireysel hem de kolektif boyutlarını içeren bireysel başvurular yer almaktadır. Sendikalı olsun veya olmasın çalışanların işyerlerinde özel hayata saygı gibi anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurular çalışmaya dâhil edilmemiştir. Kabul edilemezlik incelemesi yapılan Komisyon kararları da araştırma dışında tutulmuştur. Bununla birlikte Komisyonlar bazen kabul edilemezlik incelemesinin de Bölümde yapılması gerektiği düşüncesiyle başvuruları bölümlere sevk edebilmektedir. Bu nedenle Genel Kurul ve Bölüm kararlarında kabul edilemezlik incelemesi de yapılabilmektedir. Bölüm veya Genel Kurul düzeyinde kabul edilemez bulunan başvurular da çalışmamızda ihlal bulunmayan kararlar arasında değerlendirilmiştir.

İptal ve itiraz başvuruları da çalışma dışında bırakılmıştır. Bunun en önemli nedeni bu başvuruların, özellikle de iptal davalarının yapısal olarak birden fazla ve farklı konuları da içerebilmesidir. Bu durum makine öğrenmesi tekniklerinin norm denetimi kapsamındaki davalar üzerinde kullanılmasını zorlaştırmaktadır. Buna karşılık, bireysel başvuru kararlarının standartlaştırılmış yapısı onları metin-temelli analize uygun kılmaktadır. Bir bireysel başvuru kararı aşağıdaki kısımlardan oluşmak-

⁶² B. Uçkan Hekimler, ‘Anayasa Mahkemesi’nin Sendikal Haklara İlişkin İptal Kararlarının Genel Bir Değerlendirmesi’ (2015) 2015/4 Sayı 47 Çalışma ve Toplum 31

tadır: Başvurunun adı, başvurunun konusu, başvuru süreci, olay ve olgular, ilgili hukuk, başvurucunun ihlal iddiaları ve bakanlık⁶³ görüşü, AYM'nin değerlendirme ve gerekçesi, hüküm ve varsa ayrıışık gerekçeler veya görüşler. Analizde kullanılan veriler karar metninin hepsini değil sadece başvurunun konusu ve AYM'nin gerekçesini kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle bireysel başvuruların konu ve gerekçe kısımları veri olarak kullanılmıştır. Sendikal haklarla ilgili olarak AYM resmi internet sayfasında yayınlanan bireysel başvuru kararlarının konu ve gerekçe kısımlarından alınan metinler sınıflandırılmış ve problem Mahkeme'nin kararlarının "ihlal" veya "ihlal olmadığı" şeklinde ikili bir sınıflandırma olarak tanımlanmıştır.

AYM'nin internet sitesindeki "kararlar bilgi bankasında" "inceleme sonuçları" kısmında yer alan "müdahale iddiası" bölümünde bulunan "sendika" ibaresini seçtiğimizde bireysel başvuruların başladığı 23 Eylül 2012'den 2020 sonuna kadar bölüm ve genel kurul düzeyinde sendikal haklarla ilgili olarak toplam 68 karara ulaşılmıştır.⁶⁴ Bu kararların 46 tanesinde sendika hakkının ihlal edildiği sonucunu ulaşılırken, 7 başvuruda ihlal olmadığı tespit edilmiştir.⁶⁵ Geri kalan 15 başvuru ise kabul edilemez bulunmuştur.⁶⁶

Başvuruların 3 tanesi Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunca karara bağlanırken, diğerleri bölümlerce sonuçlandırılmıştır. Bu 68 başvurunun 59 tanesi gerçek kişiler, 7'si sendikalar ve 2'si de sendika ve kişiler tarafından ortak yapılmıştır. Görüldüğü üzere başvuruların büyük bir çoğunluğu bireylerce gerçekleştirilmiştir. Sendikaların yaptıkları başvurular yetki tespiti konusundaki uyuşmazlıklar ve bunun neden olduğu

⁶³6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49/2 maddesinde, "Bireysel başvurunun kabul edilebilirliğine karar verilmesi hâlinde, başvurunun bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilir. Adalet Bakanlığı gerekli gördüğü hâllerde görüşünü yazılı olarak Mahkemeye bildirir" düzenlemesi yer almaktadır

⁶⁴ Aslında Anayasa Mahkemesi'ne sendikal haklarla ilgili yapılan başvurular sayıca daha fazladır çünkü çalışmamızda kullanılan karar sayısı kabul edilemezlik incelemesinin yapıldığı iki üyeden oluşan komisyon kararlarını kapsamamaktadır

⁶⁵ İhlal kararıyla sonuçlanan 46 başvurunun 25'i birbiriyle aynı olay ve olgularla ilgili olmakla birlikte AYM'nin bunların her birini bağımsız olarak istatistiklere işlemesinden dolayı bu kararlar çalışmamızda ayrı ayrı modellemeye dâhil edilmiştir

⁶⁶ Bu sayıya düşme gibi nedenlerle başvurunun sonuçlandırılması da dâhildir

gecikmeler, iç işleyişleri ile ilgili sorunlar, grev ertelemeleri ve üyelerinin sendikal faaliyetlerden dolayı çeşitli yaptırımlara maruz bırakılmasının yol açtığı hak ihlali iddiaları konularını içermektedir. Sendikal haklarla ilgili bireysel başvurularda sendikalardan ziyade bireylerin öne çıktığını yukarıdaki istatistikler bize göstermektedir. Bu durumun nedeni konusunda net bir şey söylememiz zor olsa da sendikaların daha ziyade yetki tespiti ve iç işleyişleri gibi kendi tüzel kişilikleri ile doğrudan bağlantılı konularla üyelerinin tümünü ilgilendiren grev hakkının kullanılmasıyla ilgili olarak bireysel başvuru yolunu kullandıklarını ifade edebiliriz.⁶⁷

Bu araştırmada, Anayasa Mahkemesine sendikal haklarla ilgili yapılan bireysel başvuruların sonuçlarının tahmin edilmesinde makine öğrenmesi yöntem olarak kullanılmıştır. Burada makineler matematik ve istatistik temelli algoritmaların yardımıyla kendilerine aktarılan ve öğretilen verilerden çıkarımlarda bulunarak istenen görevleri yerine getirmektedirler. Analizimiz kapsamındaki her bir bireysel başvuru kararı her bir veri parçasına yani gözleme (*observation*) karşılık gelmektedir. Bu gözlemlere ait genelde sayısal olan veriler ise öznelilikleri (*features*) oluşturmaktadır.⁶⁸ İncelememizde bireysel başvuru kararlarındaki her bir kelime bir özneliliktir. Etiketler (*labels*) ise gözlemlere atfedilen “ihlal” ya da “ihlal değil” şeklindeki çıktı kategorilerine işaret etmektedir. Örneğin ihlal var ya da yok gibi. Algoritmanın öğrenmesi için sunulan gözlemler dizisi de eğitim verisi (*training data*) şeklinde tanımlanmaktadır. Algoritma bu veriyi değerlendirerek çıkarımlar yapar. Algoritmanın kendi geliştirdiği modelin ne kadar gerçeğe yakın olduğunu test etmek için kullanılan veri setine ise test verisi (*test data*) denilmektedir. Bu veri eğitim sırasında saklanır (gizlenir), eğitim bittikten sonra etiketsiz olarak algoritmaya verilerek algoritmanın (vermediğimiz etiketler hakkında) tahminlerde bulunması beklenir. Bu aşamada bireysel başvuru kararı bilinen (ama gizlenen), eğitim verisindekilerden farklı çok sayıda bireysel başvuru gözleminin sonuçlarının tahmini bu test verisi üzerinden ya-

⁶⁷Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13531, 15/12/2020; Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası (Şeker İş) B. No: 2016/13328, 19/11/2020; Tez-Koop-İş Sendikası ve Yalçın Çalışkan, B. No: 2013/6759, 3/2/2016; Kristal-İş Sendikası, B. No: 2014/12166, 2/7/2015; Birleşik Metal İşçileri Sendikası, B. No: 2015/14862, 9/5/2018

⁶⁸ A. Zheng and A. Casari, ‘Feature Engineering for Machine Learning: Principles and Techniques for Data Scientists’ (O’Reilly Media 2018) 38

pılır. Daha sonra çeşitli performans ölçütleri (doğruluk, kesinlik, duyarlılık, F1 skoru) ile tahminin başarısı ölçülür. Çalışmamız bağlamında makineden istenen kararların belli kısımlarını değerlendirerek, yukarıda belirttiğimiz aşamaları geçerek kararların sonuçlarıyla ilgili tahminde bulunmasıdır.

Analiz ve Bulgular

Öncelikle sendikal haklarla ilgili bireysel başvurular ve sonuçları bir veri seti halinde toplanarak doğal dil işleme sürecinden (*natural language processing*) geçirilmiştir. Bu süreçte özel karakterlerin, sayıların, noktalama işaretlerinin ve anlam belirtmeyen kelimelerin metinden çıkarılması, metnin küçük harflere dönüştürülmesi gibi bir takım metin ön işleme aşamaları uygulanarak üzerinde işlem yapmaya olanak sağlayan yapılandırılmış-normalize edilmiş metinler elde edilmiştir. Daha sonra kelime çantası (*bag of words*) yöntemi kullanılarak metinler vektörel hale dönüştürülmüştür. Bir metni sayılara dönüştürmenin en temel biçimi olan bu yöntemde terim konumu ve kelime sırası dikkate alınmamaktadır. Vektörel hale getirilen veri setinin denetimli öğrenme yöntemlerinde kullanılabilmesi için rastgele olarak %70'i eğitim (*training*) %30'u test verisi olacak şekilde ikiye ayrılmıştır. Eğitim verisi ile “öğrenme” sağlanmakta ve öğrenme sonucu geliştirilen model test verisi üzerinde çalıştırılarak modelin başarısı ölçülmektedir. Ayrıca çalışmada *k-katlı çapraz doğrulama* yöntemi uygulanmıştır. Buna göre eğitim veri seti *k* eşit parçaya ayrılarak ve her seferinde bir parçası doğrulama veri seti olarak alınarak modelin performansı gözlemlenmiştir. Daha sonra süreç, başka bir parça doğrulama veri seti ve diğerleri eğitim veri seti olarak olacak şekilde yinelemeli bir şekilde devam eder. Bu sayede eğitim veri setindeki her veri hem eğitime hem de doğrulamaya dâhil edilir. Özellikle küçük veri setleri için avantajlı olan bu yöntem ile modelin test veri seti üzerindeki performansı doğru bir şekilde elde edilir. Bu çalışmada $k=10$ olarak belirlenmiş ve buna göre eğitim veri seti 10 alt veri setine bölünmüştür. Bu sayede eğitim ve test verilerinin ayrılmasında modelin başarılı performansının tesadüfi olmadığı görülmüş ve aynı zamanda aşırı / eksik öğrenme gibi sorunları en aza indirmek mümkün hale gelmiştir.

Hazırlanan veri seti ile tahminde bulunmak için çeşitli makine öğrenmesi yöntemleri uygulanmıştır. Uygulanan makine öğrenmesi yöntemleri ve elde edilen sonuçlar Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Uygulanan makine öğrenmesi yöntemleri ve sonuçları

Model	Doğruluk	AUC	Duyarlılık	Kesinlik	F1	Kappa
Çok Katmanlı Algılayıcılar	0,8523	0,9322	0,94	0,8658	0,9007	0,61
Karar Ağaçları	0.7583	0.7500	0.85	0.7500	0.7800	0.50
Ada Boost Sınıflandırıcı	0.7500	0.7750	0.85	0.7667	0.7967	0.44
Naive Bayes	0.7250	0.7250	0.80	0.8167	0.7667	0.41
Rastgele Orman	0.7167	0.7750	0.85	0.6833	0.7433	0.34
Gradyan Artırma	0.6500	0.7250	0.70	0.6667	0.6633	0.23
Lojistik Regresyon	0.6417	0.8000	0.70	0.6167	0.6200	0.22
Lineer Diskriminant Analizi	0.6167	0.6000	0.80	0.6667	0.6933	0.18
SVM - Lineer Kernel	0.5833	0.0000	0.70	0.6500	0.6300	0.18
K- En yakın komşuluk	0.4583	0.4375	0.60	0.5333	0.5400	-0.11

Tablo 1’den görüldüğü üzere Çok Katmanlı Algılayıcılar (ÇKA- *Multilayer Perceptron*) tüm performans ölçütlerine göre en yüksek oranda başarıya sahip yöntem olarak bulunmuştur. Bu yüzden çalışmada tahmin yöntemi olarak ÇKA kullanılmıştır.

ÇKA temelinde yapay sinir ağları barındıran ve aslında makine öğrenmesinin bir alt dalı olarak görülen derin öğrenme yöntemlerinden biridir. Makine öğrenmesi yöntemlerinde bir problemi çözmek için o problemi en iyi temsil eden öznelik setlerinin (*feature set*) seçilmesi

gerekmektedir.⁶⁹ ÇKA gibi derin öğrenme yöntemleri ise makine öğrenmesi yöntemlerinden farklı olarak öznitelik seçimi aşamasına gerek duymamaktadır, bu aşama otomatik olarak yöntem içinde gerçekleşmektedir.⁷⁰ ÇKA canlıların beyinlerindeki biyolojik sinir ağlarının (nöronların) çalışma prensibi temel alınarak geliştirilmiştir.⁷¹ Genel olarak algılayıcı olarak isimlendirilen nöronların çalışma prensibi; her bir nöron kendisinden önceki bağlantılı olduğu nöronlardan gelen sinyalleri (bilgileri) toplama, nöron içinde işleme ve belirli bir eşik değerinin üzerinde olan çıktıları kendisi ile bağlantılı sonraki nöronlara aktarma şeklindedir.⁷² Bir nöronun çıktı değeri elde edildiği denklem şöyledir:

$$y_j = f \left(\sum_{i=1}^n (w_{ji})(x_i) + b \right)$$

Girdiler (x_i) diğer nöronlardan gelen bilgileri ifade eder. Ağırlıklar (w_{ji} : j ve i nöron tabakaları arasındaki bağlantıların ağırlıkları) nörona gelen bilginin önemini gösteren katsayılardır. Diğer nöronlardan gelen bilgiler ile ağırlıkları nöron çekirdeğinde çarpılır ve sabit (bias) (b) değeri eklenir. Bu elde edilen değer bir aktivasyon fonksiyonu (f) içinde işlenerek çıktı değeri (y_i) elde edilir. Bir ÇKA modeli içinde çok sayıda ve birbirleriyle bağlantılı nöron içermektedir. Bu nöronlar giriş katmanı, gizli katmanlar ve çıkış katmanı şeklinde katmanlarda yer almaktadır. Bir ÇKA modeline ilişkin örnek ağ yapısı Şekil 1’de görülmektedir.

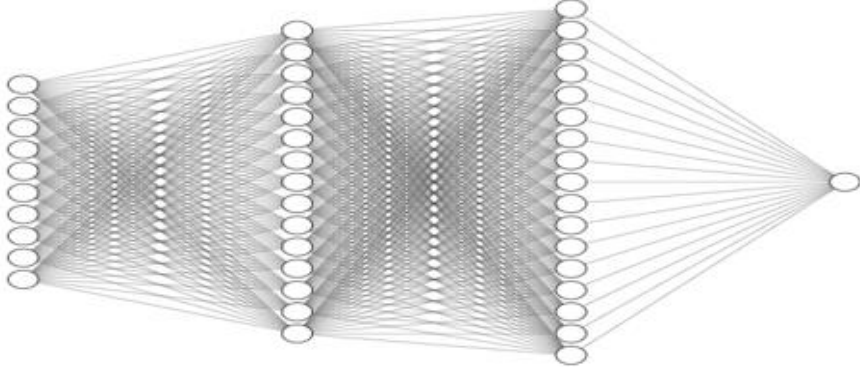
⁶⁹ A. Zheng and A. Casari, ‘Feature Engineering for Machine Learning: Principles and Techniques for Data Scientists’ (O’Reilly Media 2018) 3

⁷⁰ F. Chollet and J. J. Allaire, ‘Deep Learning with R’ (Manning Publications 2018); I. Chalkidis ve D. Kampas, ‘Deep Learning in Law: Early Adaptation and Legal Word Embeddings Trained on Large Corpora’ (2018) 27 Artificial Intelligence and Law 1-28

⁷¹ S. Shanmuganathan, ‘Artificial Neural Network Modelling: An Introduction’, S. Shanmuganathan and S. Sandhya (der.) Artificial Neural Network Modelling (Springer 2016) 1-14

⁷² A. Krenker, J. Bester and A. Kos, ‘Introduction to the Artificial Neural Networks’ K. Suzuki (der.), Artificial Neural Networks-Methodological Advances and Biomedical Applications (IntechOpen 2011) 3-18

Şekil 1: Örnek bir ÇKA modeli

Bir ÇKA modelinde katman ve nöron sayısına ek olarak bazı hiperparametreler de yer almaktadır. Nasıl ve ne değer alacağı modeli tasarlayan tarafından belirlenen ve probleme veri setine göre farklılık gösteren hiperparametreler çalışmadaki ÇKA modeli tasarlanırken tekrarlı şekilde denemeler yapılarak belirlenmiştir. Modele ait hiperparametreler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: ÇKA model mimarisi

	Nöron Sayısı	Aktivasyon Fonksiyonu
Giriş Katmanı	503	
Gizli Katman 1	10	Sigmoid
Gizli Katman 2	15	Sigmoid
Seyreltme (Dropout)	(0.5)	
Gizli Katman 3	17	Relu
Output Layer	1	Sigmoid
Learning Rate: 0.0005		
Loss Function: Binary Crossentropy		
Optimizer: Adam		
Metrics: Accuracy		
Epoch Number: 250		
Batch Size: 4		

Çalışmada kurulan model giriş ve çıkış tabakaları dışında üç gizli katman içermektedir. Giriş katmanında (veri setindeki kelime sayısı kadar) 503, birinci gizli katmanda 10, ikinci gizli katmanda 15, üçüncü gizli katmanda 17 ve çıkış katmanında 1 nöron bulunmaktadır. Ayrıca ikinci gizli katmana seyreltme uygulanmış ve 0.5 eşik değerinin altındaki nöronlar devre dışı bırakılmıştır.

Araştırmada daha önce açıklandığı üzere 10-katlı çapraz doğrulama metodu uygulanmıştır. Elde edilen sonuçların değerlendirilmesinde doğruluk, kesinlik, duyarlılık, F1 skoru, Cohen's Kappa ve AUC performans değerlendirme ölçütleri kullanılmıştır.

Tablo 3: Karışıklık Matrisi

		Gerçek Sonuç	
		İhlal yok (0)	İhlal var (1)
Tahmin Sonucu	İhlal yok (0)	A	B
	İhlal var (1)	C	D

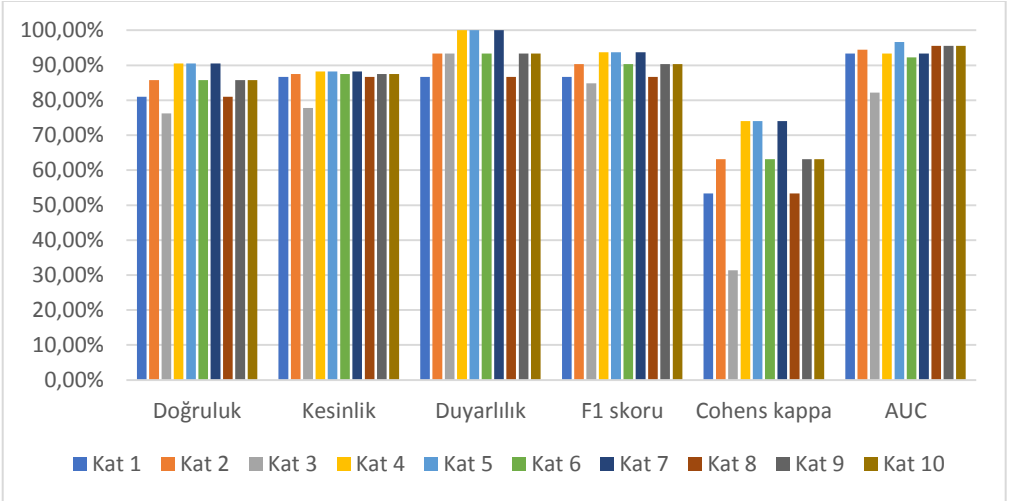
Kullanılan performans değerlendirme ölçütleri Tablo 3'te sunulan karışıklık matrisi kullanarak şu şekilde formüleleştirilmektedir.

$$\text{Doğruluk} = \frac{A + D}{A + B + C + D} \quad \text{Kesinlik} = \frac{A}{A + C} \quad \text{Duyarlılık} = \frac{D}{A + D} \quad \text{F1 skoru} = 2 * \frac{\text{kesinlik} * \text{duyarlılık}}{\text{kesinlik} + \text{duyarlılık}}$$

Doğruluk bir modelin başarısını ölçmede sıklıkla kullanılan bir ölçüttür. Genel olarak tüm veri seti içinde doğru tahminlerin oranını belirler. Kesinlik ve duyarlılığı bu çalışma özelinde açıklamak gerekirse, kesinlik "ihlal yok" olarak tahmin edilen davalardan kaçının gerçekte "ihlal yok" şeklinde sonuçlandığını ifade eden performans ölçütüdür. Duyarlılık ise gerçekte "ihlal yok" şeklinde sonuçlanmış davaların ne kadarının "ihlal yok" olarak tahmin edildiğini gösteren bir ölçümdür. Kesinlik ve duyarlılık ölçütlerinin oranının yüksek olması beklenmektedir. Bu ölçütler aynı zamanda F1 skoru içinde yer almaktadırlar. F1 skoru kesinlik ve duyarlılık ölçütlerinin harmonik ortalamasıdır. Model performanslarının kıyaslanmasında F1 skoruna sıkça başvurulmaktadır. Özellikle eşit da-

ğılmamış veri setleri için doğruluk yerine F1 skorunun kullanılması daha uygundur. *Cohen's Kappa* ölçütü güvenilirlik ölçüsü olarak tanımlanmaktadır. Yapılan tahminler ile gerçek durum arasındaki uyum düzeyini ölçmek için kullanılan bu kriterde, uyumun şansa bağlı olup olmadığı ele alır. F1 skorunda olduğu gibi eşit dağılmamış veri setlerini değerlendirmede oldukça önemlidir. Genel olarak, *Cohen's Kappa* değerinin 0,60'tan büyük olması bir yüksek bir uyum olduğunu gösterir. AUC değeri ise yanlış sınıflandırmadan ne kadar kaçınarak sınıflandırma yapıldığını ifade eden bir ölçüttür. Yapılan bir tahminlemede tüm bu ölçütlerin bir arada değerlendirilmesi çalışmanın başarısı hakkında daha tutarlı bilgi sağlamaktadır. Her bir denemeye (kata) ait bu performans değerlendirme ölçütlerinin sonuçları Grafik 1'de sunulmuştur.

Grafik 1: 10-Katlı Çapraz Doğrulamaya Ait Sonuçlar

Buna göre ortalama değerler doğruluk için %85,24, kesinlik için %86,58, duyarlılık için %94, F1 skoru için %90, *Cohen's Kappa* değeri için %61,28 ve AUC değeri için %93,22 olarak bulunmuştur. Çalışmada kullanılan veri seti eşit dağılmamaktadır. Bundan dolayı F1 skorunun değerlendirilmesi daha doğru olacağından kararları öngörmeye %90 oranında isabet sağlandığı söylenebilir. Bu ve diğer performans ölçütleri bir arada göz önüne alındığında, geliştirilen ÇKA modeli ile Anayasa Mahkemesi'ne sendikal haklarla ilgili yapılan bireysel başvuruların sonuçlarının öngörülmesinde yüksek oranda başarı sağlandığı görülmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada AYM'ye sendikal haklarla ilgili yapılan bireysel başvuruların ihlalle sonuçlanıp, sonuçlanmadığı bir yapay zekâ uygulaması olan makine öğrenmesi yoluyla öngörülmeye çalışılmıştır. Araştırmanın ilk bölümünde sendikal haklarla ilgili olarak Mahkemenin bölüm ve genel kurul olarak verdiği kararların genel bir değerlendirmesinde bulunularak makine öğrenmesi tekniği ile değerlendirilen kararların hukuki boyutu da ortaya konulmuştur. Sendikal haklar konusunda Mahkemece verilen karar sayısının görece azlığına rağmen karar metinlerinin başvuru konusu ve gerekçe kısmı veri olarak kullanılarak yapılan tahminde %90 başarıya ulaşılmıştır. Başka bir anlatımla araştırma konusu bireysel başvuru kararlarıyla ilgili algoritmalar geliştiren makine öğrenmesi modeli yeterli sayıda veri olması koşuluyla her bir bireysel başvurunun “ihlal” veya “ihlal değil” şeklinde sonuçlanmasını %90 doğru öngörmüştür. Burada başvuruların bir kısmının benzer nitelikler ve şikâyetler içermesinin nispeten az sayıda veri olmasına rağmen bu yüksek orana ulaşılmasında bir rol oynadığını da kabul etmek gerekir.

Diğer taraftan makine öğrenmesi ve benzeri yapay zekâ uygulamalarının insan yargıçların sahip olduğu takdir yetkisini kullanabilmeleri ve insan zihninin sahip olduğu bilişsel becerilere sahip olup, olamayacakları günümüz koşullarında belirsizlik taşımaktadır. Bu durum teknik olarak mümkün olsa bile bunun hukuk devleti, insan hakları ve usulü, güvenceler açısından ne gibi sonuçlar doğuracağı konusunda ciddi ve haklı endişeler söz konusudur. Dolayısıyla algoritmik modellerin hukuki karar almanın yerine geçmesi son derece sakıncalı sonuçlar doğurabileceğinden bunların yargısal süreçlerin hızlanmasına yardımcı olacak karar destek sistemleri olarak işlev görmesi şu an için en uygun kullanma alanı olarak düşünülebilir. Çalışmamız bağlamında somutlaştıracak olursak, makine öğrenmesi teknikleri ihlalle sonuçlanma olasılığı yüksek bireysel başvuruların tespit edilip, bunların karar verme sürecinde, özellikle kabul edilebilirlik incelemesinde öncelikle değerlendirilmesini mümkün hale getirebilir. Bu da bireysel başvuruların göreceli hızlı ve etkili bir şekilde sonuçlandırılmasını sağlayarak derdest dosya sayısının azaltılması çabalarına katkı yapacaktır. Buna ek olarak makine öğrenmesi ve derin öğrenme gibi yapay zekâ uygulamaları hukuki kararlarda belli örüntülerin ortaya konularak hukukçuların ve araştırmacıların kararları çözümlemelerine ve yorumlamalarına katkı yapma potansiyeline sahiptir. Benzer şekilde bireysel başvuru yapacak kişilerin veya vekillerinin başvuru di-

lekçelerini yapay zekâ uygulamaların tespit ettiği örüntüleri dikkate alarak hazırlamaları hukuki olarak daha doyurucu başvuruların AYM'ye yapılmasına zemin hazırlayacaktır.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı, Adli İstatistikler (Adalet Bakanlığı 2020)

Aletras N, Tsarapatsanis D, Preoțiu-Pietro D and Lampos V, 'Predicting Judicial Decisions of the European Court of Human Rights: A Natural Language Processing Perspective' (2016) 93(2) PeerJ Computer Science

Barros R, Lorenzi, F and Wives, LK 'Case Law Analysis with Machine Learning in Brazilian Court' Recent Trends and Future Technology in Applied Intelligence Malek Mouhoub, Samira Sadaoui, Otmane A. Mohamed and Moonis Ali (der.) (Springer 2018) 857-868

Bhilare P., Parab N., Soni N. and Thakur B., 'Predicting Outcome of Judicial Cases and Analysis Using Machine Learning', (2019) 6(3) International Research Journal of Engineering and Technology 326-330

Chalkidis I. and Kampas, D. 'Deep Learning in Law: Early Adaptation and Legal Word Embeddings Trained on Large Corpora' (2018) 27 Artificial Intelligence and Law 1-28

Chen DL, 'Machine Learning and The Rule Of Law' Law as Data: Computation, Text, and the Future of Legal Analysis Michael A. Livermore ve Daniel N. Rockmore (der.) (The Santa Fe Institute Press 2019)

Chollet F and Allaire, JJ, 'Deep Learning with R' (Manning Publications 2018)

Çelik A, (2020), 'Grev Ertelemeleri ve ILO Sendika Özgürlüğü Komitesi Kararları' ILO 100. Yıl Kitabı: Çalışma Hakkı ve Çalışmanın Geleceği (DİSK 2020) 167-171

Dumas M and Frankenreiter J, 'Text as Observational Data' Law as Data: Computation, Text, and the Future of Legal Analysis Michael A. Livermore ve Daniel N. Rockmore (der.) (The Santa Fe Institute Press 2020) 59-79

Dyevre, Arthur, 'The Promise and Pitfall of Automated Text-Scaling Techniques for the Analysis of Jurisprudential Change' (2021) 29(2) Artificial Intelligence and Law 213-238

Erdoğan G, 'Yapay Zekâ ve Hukukuna Genel Bir Bakış' (2021) 66 Adalet Dergisi 117-192

Frankenreiter J and Livermore MA. ‘Computational Methods in Legal Analysis’ 16 Annual Review of Law and Social Science Virginia Public Law and Legal Theory Research Paper No. 2020-44, and Virginia Law and Economics Research Paper No. 2020-09 <https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=43568558> Erişim Tarihi 18 Haziran 2021

Huq AZ, ‘Artificial Intelligence and the Rule of Law’ Routledge Handbook on the Rule of Law University of Chicago Public Law Working Paper No. 764 <<https://ssrn.com/abstract=3794777>> Erişim Tarihi 14 Temmuz 2021

Katz DM, Bommarito, MJ and Blackman J, ‘A General Approach for Predicting the Behavior of the Supreme Court of the United States’ (2017) 12(4), PLoS One

Krenker A, Bester J and Kos A, ‘Introduction to the artificial neural networks’ Artificial Neural Networks-Methodological Advances and Biomedical Applications Suzuki Kenji (der.), IntechOpen (2011) 3-18

Long S, Cunchau T, Zhiyuan L and Maosong, ‘Automatic Judgment Prediction via Legal Reading Comprehension’ Chinese Computational Linguistics M. Sun, X. Huang, H. Ji, Z. Liu, & Y. Liu (der.) (Springer International Publishing 2019) 558-572

Medvedeva M, Vols M and Wieling M ‘Using Machine Learning to Predict Decisions of the European Court of Human Rights’ (2019) 28(2) Artificial Intelligence and Law 237-266

Mumcuoğlu E, Öztürk CE, Ozaktas HM and Koç A, ‘Natural Language Processing in Law: Prediction of Outcomes in the Higher Courts Of Turkey’ (2021) 58(5) Information Processing & Management 1-16

Ruger TW, Kim PT, Martin AD and Quinn KM, ‘The Supreme Court Forecasting Project: Legal and Political Science Approaches to Predicting Supreme Court Decision-Making’ (2004) 104(4) Columbia Law Review 1150-1209

Sert MF, Yıldırım E and Haşlak İ, ‘Using Artificial Intelligence to Predict Decisions of the Turkish Constitutional Court’ (2021) Social Science Computer Review 1-20

Shanmuganathan S, ‘Artificial Neural Network Modelling: An Introduction’ Artificial Neural Network Modelling Subana Shanmuganathan ve Sandhya Samarasinghe (der.) (Springer 2016) 1-14

Strickson B and De La Iglesia B, ‘Legal Judgement Prediction for UK Courts’ Proceedings of the 2020 The 3rd International Conference on Information Science and System (Association for Computing Machinery 2020) 204-209

Surden H, ‘Machine Learning and Law’ (2014) 89(1) Washington Law Review 87-115.

Şulea OM, Zampieri M, Vela MM and Van Genabith J, ‘Predicting the Law Area and Decisions of French Supreme Court Cases’ Proceedings of the International Conference Recent Advances in Natural Language Processing (INCOMA Ltd 2017) 716-722

Uçkan Hekimler B, ‘Anayasa Mahkemesi’nin Sendikal Haklara İlişkin İptal Kararlarının Genel Bir Değerlendirmesi’ (2015) 2015/4 (47) Çalışma ve Toplum 11-34.

Wang, W and Siau, K, ‘Artificial Intelligence, Machine Learning, Automation, Robotics, Future of Work and Future of Humanity: A Review and Research Agenda’ (2019) 30(1) Journal of Database Management 61–79

Zheng A. And Casari, A. Feature Engineering for Machine Learning: Principles and Techniques for Data Scientists (O’Reilly Media 2018)

